

**Տ. Տ. ՎԱԶԳԵՆ Ա. ՎԵՀԱՓԱՌԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԽՈՍՔԸ
ՎԵՀԱՐԱՆՈՒՄ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՈՆԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹՅԱՆԸ
(10 փետրվարի 1983 թ.)**

Ուրախ եմ շատ, որ նորից մասնակցում եմ այս հանդիսությանը և բերում
Իմ օրհնությունը ձեզ բոլորիդ:

Մենք՝ հայերս, Վարդանանց հիշատակը տոնախմբելիս ընդհանրապես
շեշտը դնում ենք անցյալի վրա և քիչ անգամներ կամ ոչ բավարար չափով
այդ անցյալից գալիս ենք դեպի մեր ներկան, ինչ որ ես անհրաժեշտ եմ նկա-
տում:

Հիրավի, նման առիթներով, մեր առաջ դրվում է՝ անցյալի ու ներկայի
միջև հարաբերության հարցը: Ամեն անգամ, երբ խոսելու ենք անցյալի ու ներ-
կայի միջև հարաբերություն ստեղծելու մասին, պետք է ուշադիր լինենք, որ
մեր դատումների, մեր ապրումների մեջ ո՛չ ներկան անտեսի անցյալի ժառան-
գությունը, և ո՛չ էլ անցյալը կղզիացած մնա ու անհաղորդ ներկայի հետ:

Անցյալի ժառանգությունը պատմականորեն կազմավորված, ամրապնդված
այն ոգեկան պատվանդանն է, որի վրա հենվում է տվյալ մի ժողովուրդ, և որի
արմատներից նա տևապես ավիշ ու սնունդ է ստանում: Անցյալի ժառանգու-
թյունը այն ոգեկան ուժականությունն է, որ ներկայի վրայով ապագայի դռներն
է բացում:

Անցյալը մոռացության տված մի ժողովուրդ նմանվում է մի մարդու, որ
կորցրել է իր հիշողությունը:

Սակայն ճշմարիտ է նաև այն, որ երբ մի ժողովուրդ կանգնած է մնում անցյալի ժառանգության վրա առանց ներկան լիությամբ ու ստեղծագործորեն ապրելու, առանց նոր խոսք ասելու, առանց նոր արժեքներ ստեղծելու նոր ժամանակների տարապով, այդ ժողովրդի առաջ փակվում են դեպի ապագա տալիս դռները: Ինչքան էլ հարուստ եղած լինի տվյալ ժողովրդի անցյալի ժառանգությունը, այն դառնում է թանգարանի առարկա:

Վերջերս մի գիրք կարդացի ռումիներեն թարգմանությամբ, ուր հեղինակը նման հարցերի մասին խորհրդածելով՝ ասում է. «Անցյալը հպոր մի ուժ է այն ժամանակ միայն, երբ դու նրան տիրապետում ես, բայց դառնում է ծանր բեռ, երբ նա է քեզ տիրապետում»: Հատկանշական է, որ այս դատողության հեղինակը հույն ժողովրդի վավակ է, մի ժողովուրդ, որի անցյալի ժառանգությունը իրապես հարուստ և փառավոր է ավելի, քան որևէ այլ ժողովուրդինը: Հեղինակի անունն է Կոնստանդին Ցեցիս, մեր օրերի ծանոթ մտածող, գրող և հասարակական գործիչ մի անձնավորություն:

Այսպիսի հարցի առաջ կանգնած ենք նաև մենք այսօր, երբ հիշատակն ենք ոգեկոչում Ավարայրի հերոսների: Հարց տանք ուրեմն՝ մենք այսօր ի՞նչը կարող ենք նկատել իբրև մնայուն ժառանգություն Վարդանանց հերոսամարտից: Կարծում եմ այս հարցի պատասխանը տալիս է ինքը՝ Մամիկոնյան Վարդանը: Նա իջավ պատերազմի դաշտ և գոհվեց: Ի՞նչ բանի համար գոհվեց: Վարդան Մամիկոնյանը գոհվեց պաշտպանելու համար իր մեծ հոր թարգմանած Գիրքը և իր հայրենի հողը: Աստվածաշունչը այն ժամանակ, ինչպես և այսօր, խորհրդանշում է նախ կրոնական հավատը մեր ժողովրդի, երկրորդ՝ մեր մայրենի լեզուն և ազգային ինքնագիտակցությունը: Հիրավի, քրիստոնեության դարձով, հայ տառերի գյուտով ու Աստվածաշնչի թարգմանությամբ, վերջնապես արմատավորվեց նոր հավատքը հայոց մեջ, վերջնապես ձևավորվեց հայերեն լեզուն, սկիզբ առավ ազգային գրականությունը և շաղախվեց, մարմին ու ձև ստացավ Հայաստանի բնակչության գիտակցությունը իբրև միավորված մեկ ազգություն:

Այսպես է, որ Հայաստանը դարձավ հայրենիքը ամենայն հայոց: Այսպես է, որ սաղմնավորվեց ու զարգացավ հայրենասիրության ավինիվ զգացումը մեր ժողովրդի: Այսպես է, որ Հայաստանը դարձրեց շարունակ մնաց մինչև այսօր աշխարհագրական ու ոգեղեն այն վեմը, որի վրա արձանագրվեց պատմությունը հայոց, և որի վրա ծնեցին ու ծաղկեցին մեր ազգային հովիտենական արժեքները: Մեր հայրենիքը՝ Հայաստանը, մեզ համար միայն աշխարհագրական հասկացություն չէ, այլ մանավանդ մեր ազգի կյանքի և ոգեկանության ծննդավայրը և պատմական բնակավայրը, հացով ու լույսով մեզ սնուցանող Մայրը: Դրա համար մեր երկիրը մենք կոչում ենք Մայր Հայաստան:

Վարդան Մամիկոնյանը գոհվեց, այո՛, այդ Մայր հողի և հայրենի թարգմանված մեծ Գրքի համար:

Ահա Իմ կարծիքով այն հիմնականը և մնայունը, որ անցյալից է փայլում մեզ և որ մենք գնահատում ու արժևորում ենք մեր օրերի պայմաններում: Այսպես է, որ կարող ենք գտնել ուսիդ հարաբերությունը անցյալի ու ներկաի միջև:

Անդրադառնալով վերոհիշյալ հեղինակի դատողությանը, տիրապետել անցյալին, կնշմանակի ուրեմն նախ լավ ճանաչել անցյալը, հստակ և ուղիղ գնահատել դեպքերը առանց տուրք տալու իդեալականացման հակումներին, որոնք երբեմն մշտնիվ մեջ են թողնում պատմական ճշմարտությունները: Այսպես ճանաչելով ու գնահատելով անցյալը, սխտը է այն այժմեացնել ու վերարժևորել

մեր օրերի պայմաններում: Այսպիսով, կարծում եմ, անցյալը կդառնա հպոր ուժ ներկայի համար: Եվ ներկայի վրայով անցյալը կկապվի նաև ապագայի հետ, ներկան հանդիսանալով կամուրջ անցյալի ու գալիքի միջև:

Ինչ է ներկայացնում մեր ներկան:

Հայ ժողովրդի ներկան նախ և առաջ մեր Մայր երկիրն է, մեր օրերի հարատև աճող ու ծաղկող Հայաստանը՝ իր երեք միլիոն ժողովրդով, իր պատմական իրազորություններով, իր նորաստեղծ արժեքներով, իր նոր լույսերով ու նոր երազանքներով, անվտանգության և խաղաղության պայմաններում: Հետևաբար, վերագնահատել այսօր Ավարայրի ճակատամարտը, նշանակում է պատմական այդ հերոսամարտի հիշատակը արժևորել, իմաստավորել ի խնդիր արդի Հայաստանի էլ ավելի ամրապնդման, էլ ավելի ծաղկման, էլ ավելի հպորացման: Հայրենական պատերազմի մարտերում հայ զինվորները հերոսացան՝ Կարմիր Վարդանի ու Դավիթ Սասունցու տեսիլքով ոգեշնչված:

Մեր ժողովրդի ներկան նշանակում է նաև մեր օրերի հայ սփյուռքը, տարածված աշխարհով մեկ, մոտ երկու միլիոն հայությամբ, անբաժան ու անբաժանելի մասը հայաստանցի ժողովրդի: Հայ սփյուռքը պահպանել Մայր Եկեղեցու հովանու տակ՝ իր հարապատ ազգային դիմագծով, իր ինքնության գիտակցությամբ, իր մայրենի լեզվով, իր հայրենաբաղձ զգացումներով, այս ևս ահա նշանակում է արժևորումը Վարդանանց հիշատակի:

Մեր ներկան է նաև Հայաստանյայց Առաքելական մեր Եկեղեցին՝ իր Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնով, արտասահմանում գործող նվիրապետական իր երեք Աթոռներով և թեմական-համայնքային կազմակերպություններով: Եվ մեր առաջ դրված խնդիրն է ամրապնդումը մեր Եկեղեցու ներքին միության և գործակցության Սուրբ Էջմիածնի օրհնության ներքո, հառապել ջիսություն մեր ժողովրդի հոգևոր կյանքի ի Հայաստան և ի սփյուռք աշխարհի:

Են և պայծառ պահել մեր Մար Եկեղեցին իր հոգևոր, կրթական ու ազգային առաքելության ուղիղ ճանապարհի վրա, ահա ևս մի բախտորոշ դրսևորում Վարդանանց նահատակության խորհրդի վերարժևորման, մեր օրերում:

Ավարայրի պատմությունը ոգեկոչել առանց առնչվելու ներկա Հայաստանի խաղաղ ու անվտանգ իրականության հետ, առանց առնչվելու հայրենի ազգային դպրության ու մշակութային ծաղկյալ կյանքի ու նորաստեղծ կոթողային արժեքների հետ, առանց առնչվելու հայրենի հողի վրա զարգացող եկեղեցաշեն կյանքի և Սուրբ Էջմիածնի առաքելության հետ, պիտի նշանակեր Վարդանանց հիշատակը զրկել այժմեությունից և արժևորումից: Հույն մտածողի խոսքերով՝ պիտի նշանակեր «անցյալը վերածել ծանր բեռի», որին չենք կարող տիրապետել այսօր:

Ահա այն, ինչ Ես կամենում եմ ձեզ ներկայացնել իբրև խորհրդածության առարկա:

Օրհնություն Վարդանանց սուրբ հերոսների հիշատակին:

Օրհնություն մեր վերածնված ժողովրդին ու նրա Մայր Հայրենիքին:

